

Humanisme voor jonge mensen

Vandaag gaat het om de jongeren onder ons. Als U het goed vindt, wou ik niet over ze spreken, maar mét ze. Dit praatje is dus tot hen gericht, tot de jonge mensen, zo tot een jaar of dertig! De aanleiding daartoe is het tienjarig bestaan van de Humanistische Jongeren Gemeenschap in het Humanistisch Verbond. Maar ik denk even goed aan de jongeren die daar buiten staan en toch wel belangstelling hebben voor de dingen waarom het hier gaat. Het zal geen jubileumrede worden. Wat ik daarover te zeggen heb, komt straks wel als ik bij de H.J.G. zelf in Nunspeet te gast ben, en overigens zal de voorzitter van de H.J.G. over drie weken voor deze microfoon nog het zijne zeggen. Dus geen gelegenheidstoespraak. En ook geen propagandaspeech. Maar een gesprek, van mens tot mens.

Ik weet dat de meeste jongeren huiverig staan tegenover het humanisme, tegenover alle ismen trouwens. Nu, laat ik je dan maar meteen zeggen: de ouderen ook. En speciaal de ouderen van het humanistisch verbond. Trouwens, zo'n verschil is er in dit opzicht niet tussen ouderen en jongeren. Als er een scheidslijn is, dan loopt hij in dit opzicht dwars door ouderen en jongeren heen. Ik heb wel eens het gevoel dat de jonge mens van nu de ouderen zien als mensen die in hun jonge jaren alleen maar rust en gezapigheid hebben gekend en daarom heel anders zijn dan de jonge generatie. Maar dat is een groot misverstand. We zijn opgegroeid in een verschrikkelijke economische crisis, waar je je haast geen voorstelling van maken kunt en we zijn volwassen geworden onder de voortdurende dreiging van dictatuur en oorlog. Wij zijn opgegroeid met evenveel afschuw van mooie leuzen en overgeleverde opvattingen, we hebben even opgewonden gezocht naar vernieuwing van de sexuele verhoudingen, we zijn even enthousiast gedoken in de expressionistische poëzie met zijn experimenteel karakter. Precies als nu.

Daarom wordt de houding van velen van ons bepaald door de vrees de jongeren net zo zeer in het harnas te jagen als wij in het harnas gejaagd werden door sommige ouderen van toen. Maar vrees is een slechte raadgever, en niemand heeft er wat aan als wij zo angstvallig ons best doen om de jeugd toch maar vooral niets in de weg te leggen. Dat moet je van mij niet verwachten. Geen sentimentaliteit, maar ook geen machtsspreuken. Reken ook niet op quasi-joviaal gedoe van „Wij-toffe-jongens-onder-elkaar”. Wat ik wil is een gesprek op de man of de vrouw af. Niet meer en niet minder. En dan weet ik, dat een van de eerste dingen waarop je stuit, als je spreekt over iets als het humanisme, de afkeer van formules is. Waarom zou je je binden aan formules? Wij weten immers alles niet zo best, wij vinden het leven niet zo formuleerbaar. Wij hebben er ook geen behoefte aan. Nee, bepaald revolutionair ben je niet, dat weet ik. Wel eigengereid, natuurlijk, en sommigen ook een beetje verwaand, maar echt niet met de verbeelding dat je de wereld geestelijk of politiek zou kunnen verbeteren.

Van heel wat jongeren kun je horen: laten we maar gewoon doen, laten we maar zorgen zelf wat te zijn en voor ons zelf wat te zijn. Denk je er zo ook niet een beetje over? Mooi. Maar nu komt er wel een vraag. Deze vraag: Wanneer kun je voor jezelf wat zijn? Wat is dat eigenlijk: zelf iets zijn? Is dat iets heel anders dan wat anderen voor zichzelf zijn? En hebben we met die anderen daarbij iets te maken? Robinson Crusoe op zijn overigens onbewoond eiland is een mooie romantische droom, maar we zitten niet op een onbewoond eiland. En wat zouden we er eigenlijk mee aan moeten, als we er een tijdje in de zon gelegen hadden? Eigenlijk een heel vervelend vooruitzicht, zo'n eindeloze vakantie. Een idyllische uitvlucht voor mensen die in het leven een knauw gekregen hebben en de kracht niet meer kunnen opbrengen zich aan nieuwe risico's bloot te stellen.

Jezelf zijn, of beter jezelf worden, dat vind ik een goede gedachte. Dat is dus

niet slaafs de mode van de dag volgen. Ook niet wat op het ogenblik in het geestelijk leven van ontgoochelde mensen, ouderen zowel als jongeren, de mode bij uitstek is: het non-conformisme. Dat is de mode van het tot elke prijs anders willen zijn dan anderen. Het beangstigende vind ik daarbij juist dat al die z.g. non-conformismen op elkaar lijken als twee druppels water. Ze hebben dezelfde eenzijdigheid, dezelfde leuzen... en hetzelfde gebrek aan originaliteit. Ze doen dikwijls alsof er niets is tussen de fantasieloze sleur van het burgerbestaan en hun negativisme. Maar ik meen dat er in de geestelijke traditie ook plaats is voor een werkelijke vernieuwing zonder krampachtige ontkenning van wat mensen verbinden kan.

Want jezelf worden, echt zelf mens worden, betekent ook de anderen ontdekken. Natuurlijk heeft ieder mens heel veel dat alleen hun eigen is. Maar juist het meest kenmerkende is wat hij met anderen gemeen heeft. Want menszijn is medemenszijn. We zitten allemaal en tezamen in het leuke bootje van het leven en we kunnen het alleen samen drijvende houden. Op zijn tijd hebben we dat gevoel van verdrinken allemaal... en dan zoeken we een ander op: een vriend, een kennis, een medemens. Dan willen we eens uitpraten, omdat we weten willen dat we echt niet helemaal alleen zijn. En al pratend, luisterend, en... zwijgend!, ontdekken we soms weer iets van een uitzicht, een lijn, iets dat het leven de moeite waard maakt. Kijk, en dat willen wij Humanisten nu ook. Het gaat 'm niet om de naam, maar om de zaak. Humanisme is menselijkheid, en menselijkheid is iets van je leven maken en elkaar niet in de steek laten. Dat gebeurt natuurlijk ieder ogenblik toch, maar we maken van dat falen geen principe, en een enkele maal lukt het, dat medemens zijn.

Maar nu hoor ik je al zeggen: Maar ik heb een afkeer van -ismen; we moeten proberen open te blijven en ons niet aan leuzen te bedrinken. Accoord. Vooral geen holle leuzen. Daar ben ik het heel erg mee eens. En open zijn. Zeker. Maar is dat dan geen openheid; openstaan voor de ander en het leven en de wereld, met al zijn avonturen en risico's? En deze openheid brengt mee dat de humanist zich verweert tegen alles wat niet open en bekrompen is; tegen alles wat de mens bedreigt: de onderdrukking, de dictatuur, de terreur, de rassensvervolging, de ellende in onderontwikkelde gebieden, de ongerechtigheid, waar ook en bij wie ook. Dat is een zaak van politiek en macht, zeker, maar ook van dat wat aan alle politiek vooraf gaat: de levensovertuiging. Die doet een beroep op de mensen om zichzelf te zijn: dat is te kiezen. Want de mens is een wezen dat bij alle beperktheid en onafhankelijkheid toch kiezen kan. En dat kiezen wijst in een bepaalde richting: n.l. tegen haat en zelfzucht en harteloosheid in. Dat wil zeggen: zo doen we niet altijd, maar we weten dat we zo zouden moeten kiezen. Niet omdat het zo hoort, maar omdat de mens daarnaar eigenlijk zo hevig verlangt.

Dat verlangen komt ook tot uiting, doordat het ons niet onverschillig laat hoe alles loopt tussen de mensen. We laten elkaar daarover niet los. Hoe vaak zeggen we niet: Maar luister nou eens even... Dat kunnen we niet nalaten. We willen ons rekenschap geven van doen en laten. En als we werkelijk zo open zijn als we bedoelen, dan zijn we ook bereid anderen daarin te betrekken. Dat is in beginsel samen-leven: De erkenning, dat we hoe dan ook op elkaar betrokken zijn. Natuurlijk willen we de ander daarbij vrij laten. Zoals wijzelf vrij gelaten willen worden. Maar dat betekent niet ons van elkaar niets aantrekken. Daarmee stoten we een ander wel in de verlatenheid, de eenzaamheid, maar het heeft met vrijheid eigenlijk niet veel te maken. Ook is het niet onze bedoeling een ander onze oplossingen op te dringen; we hebben trouwens geen kant en klare oplossingen. Maar echte menselijkheid wil zeggen met elkaar proberen onze problemen op te lossen, waarbij ieder zijn eigen bijdrage geeft en daarin gerespecteerd wordt. Maar door deze houding kunnen ook in ieder van ons de krachten gewekt worden, die hem in staat stellen zichzelf te zijn en daardoor iets voor anderen te betekenen. Ik gebruik daar het woord „wekken”. Niet toevallig. Want wat ik bedoel is juist wekken. Niet een ander wat aanpraten. Dat gaat niet en dat helpt niet. Maar wekken uit de sleur, uit de gezapigheid, ook uit de mode van nog zo origineel klinkende leuzen, die overigens erg oud zijn. Wekken tot het verlangen naar begrip, alle begrip waarover een mens beschikken kan, omtrent zichzelf, de ander, de samenleving en de wereld. Waarmee zouden we anders het leven het hoofd moeten bieden? En wat kan de zin in ons leven anders zijn dan er iets van te maken overeenkomstig ons menszijn? Wat betekenen eigen ontplooiingen in gezin, gewin, carrière, en alle andere dingen, als we er niet iets van maken dat de moeite — de lange, veeleisende moeite, waard is?

Daarvoor is moed nodig. Moed om dit allemaal aan te durven. Moed om jezelf te zijn, ook als drager van wat mensen in de loop der eeuwen met veel moeite veroverd hebben. En moed om mede-mens te zijn, ook al wordt deze moed altijd weer bedreigd door de kuddegeest. Moed tenslotte om te kiezen: tussen afwachten

en aanpakken, tussen berusten en zoeken, tussen isolement en verbondenheid, tussen schijnbare originaliteit en werkelijk scheppen, tussen vluchten en standhouden, tussen neen en-toch. Want dit en-toch maakt de mens. Het biedt geen enkele garantie. We kunnen alleen dit zeggen: Als het leven nog de moeite waard is, ondanks lafheid, kleinheid, beestachtigheid en zelfzucht alle eeuwen door, dan is het, omdat er ook altijd mensen zijn geweest, die gezegd hebben: en toch!

Dit is nu wat ik Humanisme noem. Zonder beginselen en formules. Maar in feite heb ik alles gezegd wat in beginselverklaringen en doelstellingen opgesomd wordt. Want Humanisme biedt geen systeem, geen leer, maar een uitgangspunt, een drijfkracht, Humanisten zijn geen schoolmeesters maar onruststokers. Natuurlijk lopen ze het gevaar toch leermeesters te worden. Maar wie voor gevaren uit de weg gaat, moet het leven uit de weg gaan. Gevaarloos leven is er niet. En al zijn wij humanisten soms misschien even fantasieloos als ieder ander; toch zijn we allemaal eens gegrepen door de gedachte dat het mogelijk moet zijn het leven in al zijn tekortkomingen intens en menswaardig te beleven. En we weten dat het de moeite loont daarvoor hardnekkig te ploeteren. Omdat daardoor alleen onze wereld bewoonbaar blijft. Nu vraag je me misschien, waarom ik dat allemaal zeg. Laat ik voorop stellen: niet in de eerste plaats terwille van ons of terwille van het Humanisme. Wat is dat trouwens voor een abstract ding: het Humanisme? Het komt alleen tot leven als het door mensen beleefd wordt. En ik ben er van overtuigd dat het ook voor jou iets te betekenen kan hebben, als een wekroep, als een aansporing. Om aan je leven inhoud te geven. Zoals het dat ook is voor de jongeren van de Humanistische Jongeren Gemeenschap, die vandaag zijn tienjarig bestaan viert. Omdat het humanisme in deze ontmoedigende wereld een levensovertuiging is die in aanleg gebroken heeft met gezapigheid en kleurloosheid, evenzeer als met krampachtigheid en betweterij. Omdat het een intens en scheppend menszijn aan de orde stelt en daardoor een uitzicht biedt, ook voor jonge mensen.

Lezingen voor de radio

13 april	(VARA)	9.45 uur:	Mr. H. B. J. Waslander
Van denken veranderen
14 april	(AVRO)	15.15 uur:	Dr. L. van Gelder
De opvoeding in de school
12 mei	(AVRO)	15.15 uur:	Dr. L. van Gelder
De opvoeding in de jeugdbeweging

De tekst van deze lezingen is verkrijgbaar bij het Humanistisch Verbond, Oude Gracht 152, Utrecht door storting of overschrijving op giro nr. 30.49.60 of door insluiting van f 0,25 aan geldige postzegels.

HET WOORD VAN DE WEEK

7 april 1958

VERSCHIJNT WEKELIJKS

11e jaargang nr. 14

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer

W

Mevrouw

Mejuffrouw

H. H. WINTER
HOESEVELT LAAN 143
AMSTERDAM - 2 - 10

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Dr J P v Praag

De teksten van de 4 lezingen

„KINDEREN VRAGEN”

uitgesproken voor de AVRO-microfoon door

MEVROUW A. GROENMAN-DEINUM

zijn verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht, tegen 25 cent per lezing.

Betaling per giro, nr. 304960, of 'door het plakken van f 1,— extra port aan geldige postzegels op een briefkaart.

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— p. j., buitenland f 4,60 p. j., losse nummers f 0,25.